

מרכז מורשת יהודי לוב

באור יהודה, בשכונה שקטה ומבלבלת, נמצא אוצר קטן בעל חשיבות גדולה: זהו המרכז שמספר את סיפורה של קהילת יהודי לוב ולמעשה מספר את קורותיה של קהילה שנעלמה היות ולא נשאר בלוב דבר. במקום ישנו מוזיאון שהוא למעשה אחד מהמוזיאונים האטנוגרפיים הכי אוטנטיים בארץ וככזה הוא אחד מארבעה בלבד בארץ שהתקבלו כחברים ב"ארגון המוזיאונים היהודיים הבינלאומיים".

המוזיאון מספר את סיפורה של קהילת יהודי לוב כפי שרואים אותה צאצאי הקהילה כיום והוא כולל למעלה מתשע תחנות שונות בהם לומד המבקר על קורות הקהילה העתיקה בלוב מתקופת שלמה המלך ועד לעליה לארץ ותרומת יוצאי הקהילה לבנייתה והגנתה.

האוסף במוזיאון נאסף בדקדקנות ובקפידה במשך שנים ארוכות ורק לאחרונה החל להחשף לציבור המבקרים. הוא כולל בתוכו פריטים היסטוריים נדירים וייחודיים כתשמישי קודש עתיקים, מסמכים, תעודות, עיתונים, ובגדים מסורתיים וכל אלו מוצגים במסלול של ביתנים המוקדשים לנושאים שונים בחיי הקהילה וההיסטוריה שלה המזמנים למבקר במוזיאון מזומנת חוויה יוצאת דופן.

בכניסה למוזיאון מצויה עמדת מידע במספר שפות הנותנת רקע קצר על המקום פסל של האמן דוד סוזנה "בארץ ישראל קם העם היהודי".

המוקדים השונים במקום הינם:

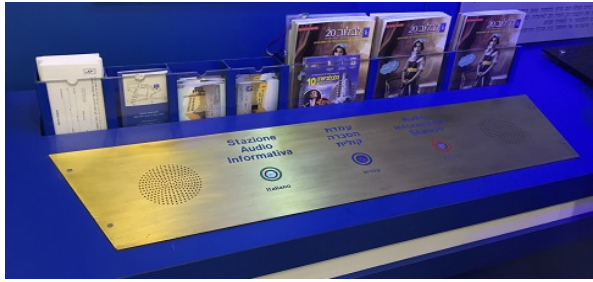
1. "פנים מספרות"

במבואת הכניסה למרכז מוצגת תערוכה ובה 21 תמונות של פנים, ללא כיתוב ופרטים מזהים כאשר המטרה היא להציג בפני הנכנס את הדמויות השונות של יהודי לוב וליצור אפשרות לכל מבקר להתחבר ולהזדהות עם תמונה אליה הוא נמשך במיוחד.

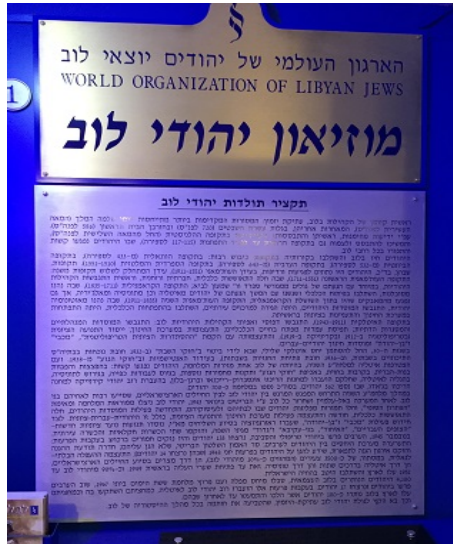

2. תקציר תולדות יהודי לוב:

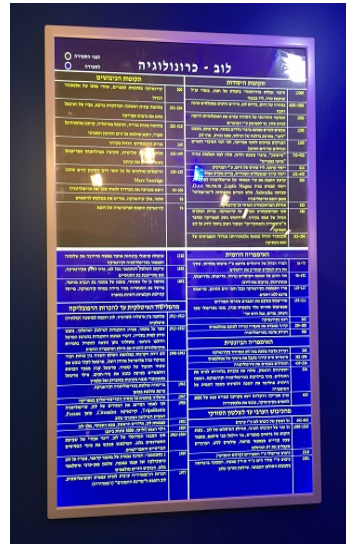
הפסיפס, התמונות והקריינות שנשמעת בתחנה זו מספרים למעשה את ההיסטוריה של יהודי לוב בקצרה וכך נחשף המבקר לנקודות עיקריות בתולדות הקהילה מימי שלמה המלך עד ימינו כיום. במקום גם נמצאים ספרים שכתבו בני הקהילה משנת 1935 והלאה ועוסקים בנושא המזרח וההיסטוריה של יהודי לוב בתוכו.

תחנת קריינות בשפות שונות על ההיסטוריה של הקהילה

תקציר קורות קהילת יהודי לוב

לוח כרונולוגי של ההיסטוריה של לוב

3. סיור במוזיאון עצמו:

בכניסה למוזיאון ניתן מידע על הפזורה היהודית באימפריה הרומית תוך שימוש במפות הממחישות את מיקומה של לוב וכן תמונות שרצות על מסך ומכניסות את המבקר לאווירה של החיים בלוב.

מראה כללי של הכניסה למוזיאון

- הציונות בלוב:** החל משנת 1900 החלה הציונות להתפתח בלוב ויהודיה מתחילים ללמוד עברית בתרגום לאיטלקית כדי להכין עצמם לעלייה לארץ. המשפחה הראשונה עלתה לארץ בשנת 1922 ואחריה עלו רבות אחרות. כמו כן, החלו להפתח בלוב הכרות ציוניות של תנועת "החלוץ" שהכשירה צעירים לעבודה חקלאית ולעליה לארץ ישראל וכן של ארגון "ביכורים" שהכשיר צעירים בחווה חקלאית בלוב... ידוע גם על הכשרה עירונית שהתקיימה עד לשנת 1948 וחבריה עלו לארץ.

- קופת הקרן קיימת היתה לסמל חשוב בלוב לפעילות הציונית רשימת ישובים שהוקמו על ידי יוצאי לוב.
- העליה לארץ:** כבר בשנות ה-20 החלו יהודי לוב לעלות לארץ ישראל. במהלך מלחמת העולם השנייה רבים הוברחו לארץ דרך מצרים בעזרתם של חיילים ארצישראלים. ולאחר הפרעות הקשות שנערכו ביהודי לוב בשנת 1945, גדלה מאוד העפלה מלוב וכ-3500 יהודים עלו בעקבותיה באופן בלי לגאלי. העליה של יהודי לוב לישראל תרמה רבות לפיתוח המדינה. עולים רבים השתקעו במושבים ובישובים עירוניים בארץ והפכו למנהיגים בולטים בחברה. העליה לארץ מבטאת את רעיון התקומה של הקהילה שסבלה רבות במהלך השואה ואיבדה רבים מבניה.

פנקסי השתתפות במבצע העפלה

תעודות עליה לארץ

משפחת פלאח שהיא המשפחה הראשונה שהגיעה מלוב להשתקע בארץ. אליהו ושמוחה עזבו בשנת 1922 את טריפולי עם ארבעת ילדיהם, הגיעו ל1923 ליפו והשתקעו בירושלים סמוך להר הבית.

- **תנועות הנוער:** בעקבות פריחת הציונות בלוב, החלו לקום בה תנועות נוער ציוניות שונות שעסקו בפעילות ספורטיבית, חינוכית ותרבותית. בוגרי התנועות הפכו לחברי ארגון "ההגנה" שהוקם בעקבות פרעות 1945. הם עברו אימונים בנשק ופעלו לשמירה על בטחונה של קהילת היהודים במדינה וסייעו בארגון העפלה לארץ.

מדי תנועת הצופים בלוב

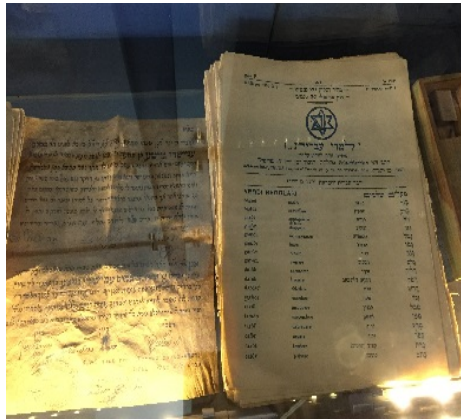

מדי נבחרת לוב של פעיל תנועת נוער

- **מערכת החינוך:** יהודי לוב למדו עד סוף המאה ה-19 ב"חדר". עם תחילת הפתיחות לאירופה והכיבוש האיטלקי שהתרחש בשנת 1911, נפתחו בתי ספר איטלקיים במדינה כאשר רשת כ"ח נטלה את ההובלה והקימה בתי ספר רבים ליהודי לוב. בשנת 1931, הוקם בית הספר העברי הראשון במדינה והוא נקרא "התקווה". לאחר מלחמת העולם השנייה, הורחבה מערכת החינוך בסיוע החיילים הארצישראלים.

שחזור של תלמיד בכיתה בבית הספר

ספר לימוד השפה העברית

- **מנהיגות הנשים:** בתחנה זו זוכה התלמיד המבקר במבט קצר על חי הנשים בקהילה באמצעות בגדיהם, התכשיטים שענדו וסיפוריהן שלנשים צדקניות שהפכו לשם דבר בקהילה בעקבות פועלם לטובת הכלל. מהלבוש ניתן ללמוד על צניעות הנשים ועושרה היחסי של הקהילה.

תמונות שונות של נשים בנות הקהילה

הצדקת רחל נעים (רבה) ז"ל. דמות בולטת בקהילה. ייסדה את אגודת "חברת נשים" בטרופולי שסייעה ליהודים נפגעי מלחמת העולם השנייה. אספה תרומות לנזקקים, תמכה בינוקות, אספה כספים לפעילות ציונית וזכתה לעלות לארץ ישראל.

• **חיי הדת:** הרבנים והמנהיגים הרוחניים הסשהנהיגו את הקהילה וקישרו בינה לבין השלטונות. היו ביניהם כאלה שפעלו בבית דין רבני והיו שדריים (שליחי דרבנן) שנסעו להנהיג יהודים בקהילות אחרות והשתקעו שם. במקום ניתן לצפות ב"מעגל החיים המשפחתי יהודי" שבו נטלה הדת חלק מרכזי בשלוש תחנות חשובות בחייו של כל יהודי: ברית המילה, בר המצווה והחתונה. כמו כן במקום ספרי תורה ייחודיים בעלי סיפורים מיוחדים (אחד מהם בן 700 שנה!!) וכן כלי קודש נוספים ייחודיים ונדירים של הקהילה כגון גוויל מגירוש ספרד.

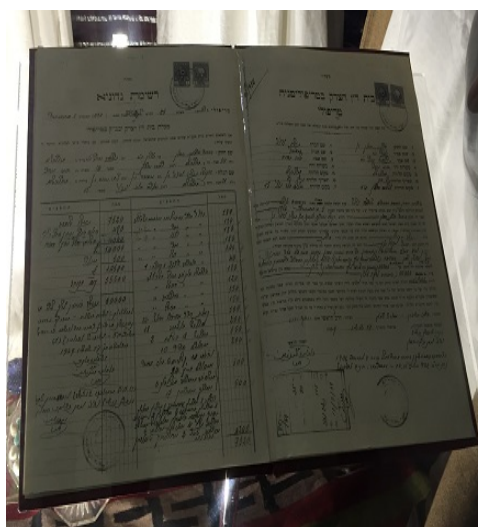
ספרי קודש עתיקים של הקהילה

ספר תורה עתיק מאוד מגריאן בלב נתרם על ידי קהילת גריאן ממושב פורת

שחזור טקס חתונה בלב

רשימת נדוניה

- חדר הנצחה – יזכור:** החדר מנציח את חללי מערכות ישראל מהעדה הלבבית. במקום ישנה עמדה ממוחשבת ובה 520 תמונות ושמות של חללי צה"ל בני העדה. כמו כן, בחדר מונצחים גם חללי הקהילה שנרצחו בפרעות ובמאורעות הקשים והאכזריים בלב בשנים 45, 48 ו-67.

פינת הנצחה עמדה ממוחשבת ובה פרטים על חללי צה"ל בני העדה

הנצחת בני העדה שנרצחו בפרעות

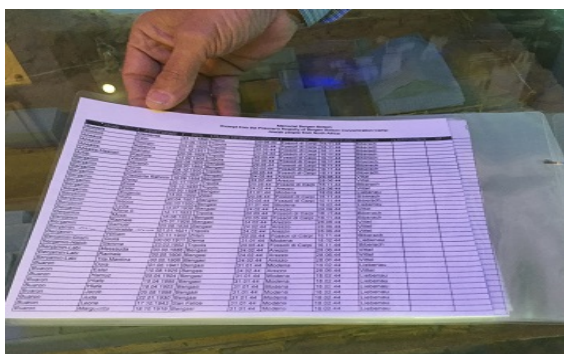
- שואת יהודי לוב:** ביוני 1940 הצטרפה איטליה למלחמה ומצבם של יהודי לוב הורע. חוקי הגזע החלו להיות מיושמים בלוב. ההתחלה היתה ב"חוק השבת" שאילץ את היהודים בלוב לעבוד וללמוד ביום השבת. אנשי הקהילה נפגעו, הופלו לרעה והובלו למחנות ריכוז מיוחדים שהוקמו בלוב ואף הועברו לאחרים מחוץ ללוב. בני 18 עד 45 הועברו לעבודות במחנות כפייה לטובת המאמץ המלחמתי של איטליה. יהודים בעלי אזרחות צרפתית גורשו לתוניסיה. 400 משפחות של יהודים בעלי נתינות בריטית גורשו על ידי הגסטאפו לאיטליה ולמחנות ברגן-בלזן ואינסברוק. מרבית יהודי קירנאיקה נלקחו למחנה ג'אדו שהוקם דרומית מערבית לטריפולי. למעלה מ-700 יהודים מתו במחנה זה ממחלות ורעב ורבים ששרדו נאלצו להתמודד בחייהם עם מחלות נוראיות כתוצאה מהתנאים הקשים במחנה. בתצוגה ניתן לראות דגם של מחנה זה שהוכן על ידי ניצול המחנה וכן תמונות מהתקופה וטלאי צהוב שנמסר לזכרון על ידי אחד ממשוררי ברגן בלזן.

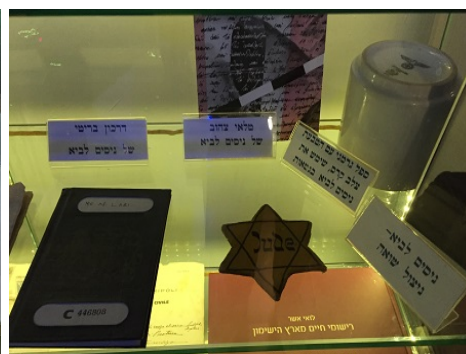
דגם מחנה ג'אדו

מפת הגליית היהודים למחנה ג'אדו

רשימת יהודי לוב שנשלחו לברגן בלזן

פריטים שונים שתרמו ניצולי השואה מבני הקהילה

הניצולים

איסוף גופות על ידי עובדי כפייה במחנה ברגן בלזן. התמונה נשמרה על ידי שלמה לביא ז"ל במשך 60 שנה ונתרמה לזכרו על ידי בנו שלום לביא.

- **הצדעה לצה"ל** : ביציאה מתצוגת השואה מוצבת אנדרטה שמבטאת את התקומה של הקהילה ושירות בניה במחתרות וכן בצה"ל. במקום אף רשימה של בני הקהילה נושאי הצלשיים (קיבלו אותות עוז, גבורה ומופת, על תיפקודם השדה הקרב).

רשימת שמות בני העדה חברי המחתרות

פריטים שתרם אברהם חכמון שיכה באות המופת בטיסה

מקבלי הצלשיים מהקהילה

- **רחוב השוק היהודי**: בקומת המרתף שוחזר שוק שמאפיין את השווקים בלוב בתקופה האיטלקית, במאה ה-19. ניתן לראות את מלאכת הצורף, החייט, התופרת, מוכר התבלינים, הנגר וכו' ולהרגיש את הווי התקופה המיוחד.

בעלי המלאכה השונים בשוק: האופה, הספר, הנגר

התופרת, החייט והמדפיס

- **האומנים בקהילה**: קהילת יוצאי לוב הצמיחה אומנים חשובים רבים שלהם מקום של כבוד במוזיאון. ביניהם ניתן ללמוד על פילוס שציריו עוסקים בעבר של הקהילה וזאת באמצעים מודרניים, האומן הבינלאומי הרברט פגאני שעבודותיו מוצגות כיום במוזיאונים וגלריות נחשבות בעולם וכן אומנים מתחום המוסיקה – ביניהם לדוגמא דוד ד'אור ששר יצירות של נחייסי שהיה מבשר הציונות הראשון בלוב במאה ה-19.

פרטים על פילוס ואחת מיצירותיו שמוצגת במוזיאון

חיבור שלוש הדתות בסמל מפורסם שעיצב

"שלוש הדתות"

פרטים על פגאני

הוקרה לדוד דאור אומן הקהילה

- דגם העיר העתיקה:** בחדר זה ניתן לראות את מעגל החיים היהודי סביב חגי ישראל. באמצעות דגמים ניתן ללמוד כיצד חגגה הקהילה את ראש השנה, יום כיפור, סוכות ושמחת תורה וכן לצפות בחגיגות החנוכה ובברכת הכהנים. היהודים שחיו במערות בלוב נראים חוגגים את חג הפסח וכן ישנו דגם גדול המלמד כיצד נראתה עיר עתיקה בלוב תחת השלטון העותמני.

ברכת הכהנים

שמחת תורה

חגיגת חג הסוכות

דגם העיר העתיקה ודוגמאות לתשומות הלב לפרטים הקטנים בדגם זה

*****

מרכז מורשת יהודי לוב מציע הדרכה מקצועית במקום במהלך סיור, תוך שימת דגש על חלקים מסוימים במתחם בהתאם לדרישת המורה ולרצונו.

כמו כן, במקום מרכז מחקר פורה ובו מאות אלפי מסמכים ותמונות למעוניינים לבצע עבודת חקר.

המקום יכול להכיל בכל סיור כיתה אחת.

משך הסיור הבסיסי במוזאון הוא כשעתיים והוא כולל סיור מודרך במוזיאון. ניתן להרחיב את הסיור בנושא שואת יהודי לוב ולכלול בתוכו בתיאום מראש סרט ועדות אישית של ניצול.

הורדת התלמידים מהאוטובוסים תעשה בכניסה והאוטובוסים יופנו לחניה סמוכה.

שילוב בחומר הלימוד:

בית מורשת יהודי לוב מעוניין לארח בתוכו תלמידים בגילאים שונים – החל מילדי הגנים ועד לתיכונים. לכל שכבת גיל ישנה הדרכה המותאמת לגיל התלמידים ורמתם וניתן לקיים בו בתיאום מראש טקסים שונים.

בחטיבת הביניים: בנושא שורשים והקשר למדינת ישראל. כמו כן, בהוראת נושא המפגש של היהודים על האסלאם ומרקם החיים המשותפים שלהם..

בחטיבה העליונה: בהוראת נושא השואה וכן בהוראת נושא ההדה- קולוניזציה והשפעתה על היהודים. מומלץ כי התלמידים יגיעו לסיור עם רקע על התקופה אך לא חובה.

*****

כתובת: משה הדדי 4, אור יהודה.

זמני פעילות:

מרכז מורשת יהדות לוב פתוח בימים א-ה בין השעות 09:00-15:30.

דרכי תקשורת:

טלפון במרכז ההזמנות: 03-5336268/72

פקס': 03-5333456

דוא"ל: luv@bezeqint.net

אתר מרכז המורשת: <http://www.livluv.org.il>

נכתב על ידי מייה בן יאיר, יוני 2016